

PROFESJONSETIKK

V/advokat Marianne K. Bahus

Ph.d. stipendiat v/ senter for medisinsk etikk, UIO

www.advokat-bahus.no

post@advokat-bahus.no

Profesjonsetikk

- Profesjonsetikk for jurister:
  - Advokaten
  - Forvaltningsjuristen
  - Politijuristen
  - Dommeren
  - Universitetslæreren

Jus og etikk

- **Jus** er en redegjørelse/tolkning av gjeldende rett
- **Etikk** handler om hva som er moralsk riktig eller på annen måte kan anses som god skikk for å styre menneskers handlingsvalg (Wilhelmsen og Woxholth 2003)

Etikk og moral

□ Etikk

- Læren om hvordan mennesker bør handle og opptre (overfor hverandre)

□ Moral

- Norm for hva som anses for godt eller ondt, rett eller urett (i et bestemt miljø i et gitt tidsrom)

Eksamensløftet

“Å fremme rett og hindre urett”

Har juristene tillit?

- Dommere?
- Forvaltningsjuristene?
- Påtalemyndigheten?
- Advokatene?

Advokatbladet nr 4 - 2009

Profittmaksimeringen utgjør en stor fare for standens anseelse. Er det nødvendig at de skal bli så himla griserike?

En uttalelse av en paneldeltaker under Oslo krets sitt årsmøte)

Samfunnsutviklingen

- Globalisering og internasjonalisering
  - Retten blir internasjonalisert (EØS, EMK mv.)

- Nasjonale og internasjonale fusjoner til større advokatfirmaer
  - Interessekonflikter

Store advokatfirmaer

- De store norske advokatfirmaene har amerikanisert seg, uten å ta opp i seg det beste fra den amerikanske tradisjonen, nemlig omfattende pro bono-arbeid
- En uttalelse av en paneldeltaker på et årsmøte i advokatforeningen (se advokatbladet nr 4 for 2009)

Rollemoral og allmennmoral

Sak 1

- Du jobber som forsvarsadvokat. Klienten din er drapstiltalt. Han blir frifunnet med endelig virkning av lagmannsretten. Det er betydelige medieomtale knyttet til saken. Etter domsavsigelsen innrømmer klienten overfor deg som forsvarer at han har utført drapet. Klienten forklarer at han har planlagt drapet i lang tid. Du ber han forlate ditt kontor da du ikke ønsker å høre mer.
- En tid senere blir en annen dømt for det samme drapet.
- Hva gjør du?

Den drapstiltalte...

- Parter
  - Hvem berøres?

- Rollemoral
  - Taushetsplikt

- Profesjonsroller
  - Hva er din rolle og ditt ansvar?
  - Hva er aktors rolle og ansvar
  - Hva er dommerens rolle og ansvar?

- Handlingsalternativer
  - Etske føringer?
  - Teknisk juridisk løsning?

Sak 2

Du har representert Peder Ås i en skilsmisse. Det var et oppgjør preget av høyt konfliktnivå mellom partene. Peder møter kort tid etter at saken omsider er avsluttet på ditt kontor med våpen. Han oppfører seg truende og sier at han nå skal drepe ekskona si. Han fremstår svært ustabil, har vært voldelig før og sliter med psykiske problemer. Hva gjør du?

Trusselen om å drepe...

- Parter
  - Hvem berøres?

- Rollemoral
  - Taushetsplikt

- Handlingsalternativer
  - Kan klienten "prates til fornuft"/endre handlingsmønster
  - Kan man varsle uten å bryte taushetsplikten?

- Handlingsplikt?
  - Etske føringer - hvilke hensyn står mot hverandre?

Sak 3

- Du er forsvarer for Kåre. Han er tiltalt for promillekjøring. Da politiet fant han var bilen i grøfta og Kåre lå skadet i bilvraket sterkt beruset. Kåre hevder at det var en annen som kjørte, men han kan ikke redegjøre for hvem dette var. Kåre blir dømt for forholdet.
- En tid etter ringer det en mann som spør etter deg. Han forteller at det var han som kjørte bilen og at Kåre var passasjer. Han vil gjerne komme til en samtale på ditt kontor.
- Hva gjør du?

Promillekjøring

Parter

- Hvem berøres?

Rollemoral og profesjonsroller

- Hva er din rolle og ditt ansvar?

- Hva er aktors rolle og ansvar

- Hva er dommerens rolle og ansvar?

Handlingsalternativer

Hvordan bedre tilliten til juristene?

- Tydelighet utad og innad om egne profesjonsetiske regler
- Drøftelse i samtiden av profesjonsetiske dilemmaer og behovet for endring av disse
- Reglene må håndheves på en tydelig måte
- Et velbegrunnet forsvar av juristetikken hvor denne kan synes uforståelig

Å fremme rett og hindre urett...

- Forsvareren kan råde klient til å ikke avgi forklaring
- Forsvareren har taushetsplikt også om graverende forhold
- Aktor kan ikke legge fram ulovlig bevis
- En dommer kan ikke idømme kritikkverdige forhold uten lovhjemmel

Strammere etiske rammer...

- Man kan ikke tilgodese sine egne som dommer eller forvaltningsjurist
- Dommere skal være "nøytrale"
- Advokater må hindre at en klient lider rettstap og skal kjempe for klienters rettssikkerhet

Å fremme rett og hindre urett og hverdagen...

- ❑ Forsvarsadvokaten fremmer ikke "rett" når han råder klienten sin til å tie
- ❑ Dommeren fremmer ikke alltid "rett" da lovtekster kan ha utilsiktede virkninger
- ❑ Advokaten fremmer ikke alltid "rett" i verken sivile saker eller straffesaker

Rettsystemet som institusjon

Men fremmer aktørene i rettsystemet rett og hindrer urett når vi studerer dem samlet?

Rollemoral og allmennmoral

Et institusjonelt perspektiv

- Det er rettssystemet som helhet som skal fremme rett og hindre urett
- Hver aktør (advokat, aktor, dommer) har en avgrenset rolle i helheten
- Den enkelte må ha hele systemet for øye i utøvelsen av sin rolle

David Hume

om steingjerder og steinbuer

Medmenneskelige handlinger bidrar som steiner til et gjerde som derved blir høyere av hver enkelt handling

Rettferdighet blir derimot som å bygge en steinbue, der det gode resultat bare inntreffer når alle enkeltsteinene er på plass og gjensidig opprettholder hverandre

David Hume om rettferdighet...

Den som utfører en rettferdig handling må ha hele planen eller systemet for øye, og må forvente at de andre deltar i den samme praksisen

Et institusjonelt perspektiv...

- En forsvarer skal sikre at den tiltalte får fremmet sin sak på best mulig måte. Det gjør advokaten "subjektiv" og ute av stand til isolert sett å fremme rett og hindre urett
- Det er likevel en forsvarlig ordning da det er en annen aktør som søker å bevise skyld og atter annen aktør som skal vurdere bevisene og dømme
- Samlet bidrar aktørene til å fremme rett og hindre urett (ideelt sett)

Etiske dilemmaer i et institusjonelt perspektiv

- Hvordan bør jeg som advokat handle i denne konkrete situasjonen?
- Hvordan bør advokater generelt handle når de er i samme eller liknende situasjoner som meg?

Inhabilitet som eksempel

Vi har habilitetsregler for å unngå at aktørenes personlige interesser og overbevisning påvirker beslutningen, samt for å unngå rimelig tvil om at dette skjer

Habilitetsvurderingen

Treholt-saken

- Stortingspolitiker Nikolai Astrup (H) står fast på at habiliteten til tidligere aktorer i Treholt-saken, Riksadvokat Tor- Aksel Busch og førstestatsadvokat Lasse Qvigstad, må vurderes av en uavhengig instans.
- - Det er åpenbart at habiliteten til alle disse tre må vurderes av en annen instans. Dette er personer som har investert så mye prestisje i å få Treholt dømt, at det kan være grunn til å spørre om de er forutinntatt. Det er ikke tilstrekkelig å proklamere egen habilitet, sier Astrup til NTB.
- Kilde: vg.no

Habilitetsvurderingen:

- Vil jeg være uavhengig nok til å treffe en beslutning kun av relevante grunner, eller vil min vurdering også legge vekt på andre hensyn som ikke vedkommer saken?
- Vil berørte parter ha rimelig grunn til å betvile at jeg – og andre i min situasjon – er uavhengig nok til å treffe beslutninger av denne typen kun av relevante grunner?

Sak 4

- Du er forsvarer for Hans Tastad, 20 år. Det er en rekke tiltaleposter du skal samtale med han om. Det dreier seg i hovedsak om promillekjøring, vold, trusler, spytting og hæververk på en uniformert politibil. Hans innrømmer de fleste forholdene under samtalen med deg med unntak av en slåsskamp. Han var han hos Kari Ås i det tidsrommet denne slåsskampen skal ha funnet sted. Han er også usikker når det gjelder det påståtte hæververket på politibilen. Han husker ikke å ha utført handlingene, men han presiserer at han kan nok ha gjort det fordi han festet den kvelden. Politiet har en rekke bevis som bekrefter at Hans har utført handlingene. Når det gjelder slåsskampen er vitnet den fornærmede som skal ha vært svært beruset da handlingen fant sted. Når det gjelder hæververket på politibilen har ikke politiet noen vitner som kan bekrefte at Hans utførte handlingen, men en politibetjent har observert han i området i nevnte tidsrom. Kari bekrefter under samtalen du har med henne før hovedforhandlingen at Hans var sammen med henne da omtalte slåsskamp fant sted. Hun forteller imidlertid også at hun var sammen med Hans da han gjorde hæververk på politibilen.
- Hva gjør du?

Politibilskade- saken

- Hvordan bør du som forsvarsadvokat opptre i denne saken?
- Hvordan er det best at forsvarsadvokater generelt løser samme og liknende problemstillinger?

Moralsk ansvarsfordeling

- Hvordan kan vi forsvare å splitte opp moralen, med ulik vektning og forskjellige krav til hvordan vi bør handle avhengig av hvilken rolle og hvilket mandat den handlende har?
- Er dette dobbeltmoral eller en fornuftig moralsk arbeidsdeling?

Adam Smith og den usynlige hånd

- Et rettferdig og godt samfunn kan la aktører handle i tråd med ulike rollenormer og kan vekte noen hensyn mer enn det som ellers er akseptabelt, forutsatt at systemet som helhet er moralsk akseptabelt
- Som ved en "usynlig moralsk hånd" blir de grunnleggende moralske prinsippene og rettferdighetskravene ivaretatt selv om den enkelte fremmer egne mål, så lenge reglene og systemet som helhet samtidig sørger for at goder og byrder blir fordelt på en rettferdig måte

Nytteetik

- Det er ikke egenlykken, men samfunnslykken som teller
- En handling kan sies å være i overensstemmelse med nytteprinsippet (med nytten i samfunnet), når dens tendens til å øke lykken i samfunnet er større enn noen tendens den har til å minke den
- Er totallykken i et samfunn det eneste vesentlige?

Kontraktetikk

- Institusjoner, regimer og andre handlingsregler må kunne forsvares overfor alle berørte parter
- Er vårt rettssystem den ordningen som mest pålitelig oppnår rettferdige og riktige avgjørelser?
- Fremmer vårt rettssystem alles interesser over tid?

Jurister som samfunnsaktører

- Jurister har spesielle samfunnsroller, myndighet og ekspertise
- Spesielle normer for atferd i disse ulike rollene (kan) skyldes deres særlige samfunnsoppdrag innenfor rettssystemet når de handler i embetsmedfør

Rettsvesenets samfunnsrolle

- Rettsvesenet har samlet en rekke samfunnsoppgaver som skal ivaretas
- Målsettingen er at rettsvesenet som helhet skal ivareta grunnleggende normer og rettssikkerhet på en synlig og tillitvekkende måte

Å fremme målsettingen...

Fremmer arbeidsdelingen mellom de ulike yrkesrollene i rettsvesenet målsettingen om å ivareta grunnleggende normer og rettssikkerhet på en synlig og tillitvekkende måte?

Kanskje?

- Kan vi tenke oss et rettssystem hvor alle profesjonelle parter higer etter å fremme rett og hindre urett?
  - Dommeren og lovteksten
  - Forsvareren og den "usympatiske" tiltalte
  - Forvaltningsjuristen og regjeringens føringer/reformer/intensjoner
- Når vi da målsettingen om at rettsvesenet som helhet skal ivareta grunnleggende normer og rettssikkerhet ?

Å følge prosessen...

Uttalelse fra en advokat i Advokatbladet
(Nr. 3, 2010)

“Det er enkelte råtne epler i politiet som ikke følger prosessen, men som presser klienten...”

Uttalelsen kom som følge av at en innsatt ble nektet å ringe advokaten sin

Rollemoral og allmennmoral

Rollemoral og allmennmoral

- Vi kan pådra oss nye, spesielle moralske forpliktelser og tillatelser ved å bevege oss fra grunnlagsetikken/allmennmoralen og inn i profesjonsetikken/rollemoralen
- Men vi må kunne begrunne/legitimere de spesielle forpliktelsene og tillatelsene overfor grunnlagsetikken
- Den lille sirkelen vil alltid være en del av den store sirkelen. Man kan derfor ikke påberope spesielle moralske privilegier som ikke "de andre" kan gi sin tilslutning til

Spaulding mot Zimmermann

- En bilulykke hvor spaulding blir undersøkt av tre leger som konstaterer flere alvorlige brudd skader. Sak anlegges av Spauldings advokat mot forsikringssselskapet til bilføreren Zimmermann. Forsikringssselskapets lege oppdager akutt hevelse i hovedpulsåren som en direkte følge av kollisjonen. Forsikringssselskapets lege og selskapets advokat tier om dette til Spauldings advokat.

Rollemoral og allmennmoral

Spaulding mot Zimmermann

□ Rollehandlingen:

- Advokaten lot være å videreformidle livsviktig informasjon til motpart av hensyn til å maksimere sin egen klients interesser (å utbetale lavest mulig erstatning)
- Hvordan begrunne/legitimere en slik handling?
- Vil allmennheten gi sin tilslutning ved å vise til det kontradiktoriske prinsipp?
- Høyesterett i delstaten Minnesota "løste problemet" ved en juridisk-teknisk manøver

Rollemoral og allmennmoral

UfR 2002 s 1547 (dansk høyesterettsdom)

- Advokat/klientrelasjonen og samfunnshensyn
  - En klient hadde i fortrolighet opplyst advokaten sin om at det var et dansk selskap som finansierte to aksjekjøp. Utad opplyste klienten imidlertid at det ikke var danske penger i kjøpene
  - Advokaten valgte å bryte taushetsplikten og informere børsstyret om kurssensitiv og uriktig informasjon
  - Dansk høyesterett kom til (dissens 4-3) at advokaten hadde handlet i berettiget ivaretagelse av åpenbar allmenninteresse og at taushetsplikten måtte vike

- Hvis advokaten hadde satt taushetsplikten fremst, ville rollemoralen fått sin tilslutning allmennmoralsk?

En særegen rollemoral...

- Hvordan forsvare en handling som utføres i følge en særegen rollemoral?
- Hvordan forsvare forsvarsadvokatens streben etter å fremme klientens interesser selv om klienten er skyldig?

David Lubans modell:

- 1) Institusjonen som helhet – rettsvesenet – må begrunnes ut fra de goder den oppnår ("å fremme rett og hindre urett")
- 2) Rollen begrunnes ved å henvise til hvilken plass den har innenfor institusjonen (rettsvesenet)
- 3) Rollens særegne forpliktelser begrunnes ved å vise at de er nødvendige for rollen
- 4) En bestemt handling forsvares i sin tur ved å vise at rollemoralen krever den

Første ledd:

Rettsvesenet begrunnes ut fra de goder det oppnår

- Rettsvesenet som helhet skal fremme rett og hindre urett ved bla. legitim forvaltning av:
  - Samfunnets beslutningskompetanse
  - Fysiske maktapparat
  - Rettsutvikling og rettsavklaring
- Rettsvesenet har videre overprøvingsfunksjoner overfor lovgiver og utøvende statsmakt

Andre ledd:

Rollens plass innenfor institusjonen

- Advokaten skal fremme sin klient sak både faktisk og rettslig på en subjektiv måte. Retten skal ideelt sett avgjøre saken på nøytralt vis

- En slik arbeidsdeling ivaretar:
  - Rettssikkerhet i form av det kontradiktoriske prinsipp
  - Sikrer at ingen dømmes uten lov
  - Ivaretar prinsippet om uskyldspresumpsjonen

Tredje ledd:

Rollens særegne forpliktelse er nødvendig for rollen

- Advokaten skal først og fremst være et talerør for klienten og bistå så klienten får rett
- Advokaten skal med andre ord ikke ta hensyn til andre parters interesser eller legge særlig vekt på hva som er rett

Fjerde ledd:

Rollemoralen krever en bestemt handling

- ❑ Det kan være riktig å la klient nekte å forklare seg om en straffbar handling som aktor ikke har bevis for
- ❑ Det ivaretar arbeidsdelingen som mest treffsikkert ivaretar rettssikkerhetsidealene

Begrensninger:

- 1) Rollekonflikter
- 2) Rollemoralens grensen
- 3) Ivaretagelse av egen integritet

Rollekonflikter

- Vi har flere roller samtidig (advokat, aktør i et rettsapparat, familiemedlem, arbeidstaker/næringsdrivende osv)

- Hvordan avstemmes/balanseres rollene?
  - Advokatforskriften
  - Advokatforskriften må forstås i sammenheng med:
    - Identifikasjon av det/de etiske problem
    - Erkjennelse av rollekonflikten
    - "Magefølelsen"

Rollemoralens grenser

- Det er ikke "nok" å gjøre som alle andre advokater
  - "Asyladvokater"
  - Faktureringskultur/ukultur

- Hvilke etiske forpliktelser har vi når vi ikke kan være sikker på om andre følger reglene, eller når vi har berettiget mistanke om at andre ikke handler som de bør?

Solomon Asch om konformitetspress

- Eksperimenter om hvordan gruppepress påvirker oss
  - 37 av 50 forsøkspersoner fulgte gruppens gale svar minst en gang
- Hvorfor?
  - Jattet med
  - Ville ikke bli til latter
  - Mente at de andre i gruppen visste mer

Ivaretagelse av integritet

- Det skal være sammenheng mellom våre handlinger og våre holdninger, verdier og prinsipper
- Kan vi unngå inkonsistens (dissonans) mellom handlinger og holdninger i ulike roller vi har?

Hvordan kan vi oppnå samsvar?

- Vi kan være kreative for å finne løsninger som unngår konfliktene
  - Hvordan har andre balansert motstridende etiske hensyn?

Hvordan kan vi oppnå samsvar?

- Vi kan endre prinsippene i lys av praksis
  - F.eks å akseptere at man som advokat kan råde noen til å ikke forklare seg
  - NB! Unngå ukultur, gruppepress, uetiske rutiner mv.
- Man gjør med andre ord handlingene på vegne av en profesjon ikke som enkeltperson (profesjonalisering og yrkesbevissthet)
- Men det er grenser for hva man kan gjøre profesjonelt. Man kan ikke "gjemme" seg bak en yrkestittel

Hvordan kan vi oppnå samsvar?

- Vi kan endre praksis i lys av prinsippene
  - Våre verdier og holdninger formes av hva vi gjør og vi kan derfor ikke ukritisk følge gjengs praksis
  - Det kan være vanskelig over tid å skille mellom de synspunkt man fremmer i en sak, og det man selv personlig mener når man har veldig like oppdrag over tid
- Å endre enkelte av de yrkesetiske retningslinjer for å få samsvar med prinsipper og verdier kan være en løsning

Kritisk refleksjon om profesjonell juristpraksis

- Det er viktig med systematisk og kritisk refleksjon om hvilke mekanismer som oppstår i profesjonell juristpraksis
- Det er viktig å være kritisk til begrunnelsene for de enkelte normene i juristenes rollemoral

David Luban og ”snubletråder”

- For å ivareta sin personlige integritet kan man fastsette enkelte ”snubletråder”
  - Oppdrag av typen X tar jeg ikke
  - Jeg vil ta personlig ansvar fremfor å unnskyldde egne profesjonelle handlinger
  - Jeg vil søke å vurdere egen oppfatning og egen rollemoral

Advokat

å fremme rett og
hindre urett

Advokatyrrket

En fullverdig profesjon

- Tre normative kriterier:
  - Gjør bruk av teoretisk/forskningsbasert kunnskap
    - Undervisning ved universitetene er basert på rettsdogmatisk forskning
    - Advokater må være oppdatert
  - Høy grad av faglig uavhengighet
    - Egne disiplinærutvalg
  - Autoritativ godkjenning av profesjonsutøveren
    - Advokatbevillingen

Advokatens to hovedforpliktelser:

- 1) Å ivareta egen klients interesser (partisanprinsippet)
  - Å yte råd om hvordan klient skal forholde seg til gjeldende rettsregler
  - Å forsvare klients interesser i forhold til disse rettsregler

- 2) Å fremme rett og hindre urett som en del av rettsvesenet

Partisanprinsippet og nøytralitetsprinsippet

- ❑ En advokat skal maksimere sin klients interesser (Partisanprinsippet).
- ❑ Advokaten er ikke moralsk ansvarlig for de interessene som partisanprinsippet pålegger han/henne (nøytralitetsprinsippet)
- ❑ Men det er en grense for hvor langt man skal maksimere klientens interesser, og for hvor moralsk uavhengig man kan tillate seg som profesjonsutøver å være

De to hovedforpliktelsene

- ofte i samsvar

- Rollen som advokat inngår i et apparat som samlet ivaretar rettssikkerhet og rettferdighet
- Å belyse og kritisere begge parter situasjon og bevisførsel sikrer at alle interesser blir tilbørlig ivaretatt før den upartiske dommer beslutter
- Jf tvistelovens formål

Advokatoppdrag

- Advokatmekler
- Bostyrer
- Eiendomsmekling
- Forretningsføreroppdrag
- Inkasso
- Styreverv

Advokatroller

- Forsvarsadvokat
- Asyladvokat
- Bedriftsadvokat
- Organisasjonsadvokat
- "Småbyadvokat"
- Advokatfullmektig

Advokat

Hvordan skal forretningsadvokaten håndtere dilemmaer mellom å tjene klientens interesser og kravet om å fremme rett?

En uavhengig rådgiver

En advokat kan ikke la klientens interesser være overordnet ethvert annet hensyn, da ville advokaten fremstå som en leiesoldat og ikke en uavhengig rådgiver

Å unngå for sterke bånd til klient

En advokat må unngå situasjoner hvor han/hun kan ha interesser i å fremme klientens sak utover hva det rettslige grunnlaget tilsier

Det rettslige grunnlaget som skranke

- En advokat må aldri fremme klientens sak utover det rettslige grunnlaget
- Det er viktig i den enkelte sak og det er viktig for å opprettholde tillit til standen og til rettsapparatet generelt

Formål

- "Advokatens oppgave er å sikre sin klient den best mulige rettsposisjon innenfor rammen av gjeldende rett"
- Merete Smith – Generalsekretær i Advokatforeningen (debattinnlegg i Dagens Næringsliv 21.9.2010)

Regler for god advokatskikk

”Etikkreglene”

- Regler for god advokatskikk har som formål å sikre at advokatvirksomhet utføres etter etiske prinsipper som er grunnlag for advokatens virke i alle siviliserte rettssamfunn.
- Brudd på reglene er grunnlag for disiplinære følger for advokaten.

Regler for god advokatskikk

Forholdet til klient

- Advokaten plikter innenfor lovens ramme og etter beste evne å ivareta sine klienters interesser
- Det skal skje uten tanke på personlig fordel eller risiko, politisk oppfatning, rase, religion eller utenforliggende hensyn

Regler for god advokatskikk

Forholdet til klient

- ❑ Advokaten bør ikke identifisere seg med sin klient
- ❑ Advokaten har krav på å ikke bli identifisert med de standpunkter han forfekter for sin klient og de interesser klienten har
- ❑ Advokaten plikter både å være rådgiver og talsmann for sin klient

Regler for god advokatskikk

Tillit og fortrolighet

- ❑ Advokaten er avhengig av tillit som bare kan oppnås når advokatens hederlighet og integritet er hevet over tvil.
- ❑ Klienten og andre skal kunne gi advokaten opplysninger som advokaten er forpliktet til å ikke meddele videre
- ❑ Advokatens plikt til å behandle opplysningene fortrolig, er en nødvendig forutsetning for tillit og er således en grunnleggende og overordnet rett og plikt for advokaten

Regler for god advokatskikk

Tillit og fortrolighet

- Advokatens plikt til å bevare taushet om opplysninger han mottar, fremmer rettspleien så vel som klientens interesser og har derfor krav på en særlig beskyttelse fra statens side
- Opplysninger advokaten blir kjent med i sitt virke som advokat, må behandles fortrolig også når opplysningene ikke omfattes av hans taushetsplikt
- Plikten til fortrolighet er ikke tidsbegrenset
- Jf Strl. § 144

Ubetinget fortrolighet

- "Har man først gitt slipp på taushetsplikten, har man ofret et verdifullt prinsipp som verner om klientenes hemmeligheter og det private rom. I en del tilfeller vil en advokat uten en sterk taushetsplikt da være like god som ingen advokat"
- Generalsekretær i Advokatforeningen, Merete Smith (Debattinnlegg i Dagens næringsliv 21.9.2010)

Regler for god advokatskikk

Forholdet til media

- En advokat plikter ved enhver omtale av rettssaker å ta tilbørlig hensyn til partenes interesser og domstolens verdighet, herunder faren for påvirkning av dommere, lagrette og vitner
- Advokaten skal vise særskilt tilbakeholdenhet når det gjelder medieomtale av forestående eller verserende rettssaker der han selv er eller har vært engasjert
- I ethvert tilfelle der en advokat uttaler seg i en sak der han eller hun har hatt oppdrag, må det gjøres uttrykkelig oppmerksom på dette

Regler for god advokatskikk

Aksept av oppdrag

- En advokat må ikke påta seg oppdrag uten etter anmodning direkte fra klienten, fra en annen advokat på klients vegne eller fra et kompetent organ
- Er oppdraget i tilknytning til en økonomisk transaksjon skal advokaten undersøke identiteten til klienten eller mellommann som advokaten påtar seg oppdraget for

Regler for god advokatskikk

Utførelsen av oppdraget

- En advokat skal gi råd til klienten og ivareta hans interesser raskt, samvittighetsfullt og påpasselig
- Advokaten er personlig ansvarlig for å utføre de oppgaver han påtar seg
- En advokat skal søke å oppnå minnelig ordninger i den utstrekning klientens interesser tilsier det

Regler for god advokatskikk

Oppdraget

- Hvis omkostningene i forbindelse med et oppdrag må antas å bli uforholdsmessige høye i forhold til klientens økonomiske stilling eller de interesser saksforholdet gjelder, skal advokaten i tide gjøre klienten oppmerksom på dette
- Før en advokat engasjerer en annen advokat, sakkyndig eller andre i anledning av et oppdrag bør klientens samtykke innhentes

Regler for god advokatskikk

Oppdraget

- En advokat som har påtatt seg et oppdrag plikter å fullføre det hvis klienten ønsker det

Regler for god advokatskikk

Oppdraget

- En advokat **skal** frasi seg et oppdrag hvis han får mistanke om at det omfatter en transaksjon som vil medføre hvitvasking av penger og klienten ikke er villig til å avstå fra å gjennomføre transaksjonen
- Dette er et lovfestet unntak fra taushetsplikten

Regler for god advokatskikk

Oppdraget

- En advokat plikter ikke å fullføre oppdraget dersom:
  - Han har fått feil/ufullstendige opplysninger
  - Klient ikke vil følge rådet
  - Klient ikke betaler/betaler forskudd/stiller sikkerhet for salær og omkostninger
  - Klienten foranledninger/medvirker til offentliggjørelse i strid med advokatens anmodning om å avstå fra slik offentliggjørelse
  - Det inntreffer slike omstendigheter at det ikke rimeligvis kan forlanges at advokaten fortsetter oppdraget

Å frasi seg et oppdrag

- Før advokaten sier fra seg et oppdrag, plikter han å utføre det som ikke kan utstå uten at klienten utsettes for rettstap

Sak 5

- Advokatfirmaet du jobber i har akseptert at du gjør et oppdrag for en sterkt rettshjelpstrengende og dårlig bemidlet klient pro bono. Du er imidlertid pålagt å fakturere inn forskudd på dirkete utlegg som vil påløpe i saken.
- Betalingsfristen oversittes og da du tar dette opp med klient så får du lovnad om at pengene vil komme i løpet av en uke. Da uken er omme og det bare er noen få dager til hovedforhandling har klient ennå ikke betalt. Hva gjør du?

Interessekonflikter

Hovedregel

- En advokat skal ikke påta seg et oppdrag hvis:
  - Det oppstår risiko for brudd på advokatens lojalitet og fortrolighet overfor klientene
  - Det oppstår risiko for brudd på advokatens plikt til uavhengighet

Interessekonflikter

Oppdrag mot tidligere klient

- En advokat skal være varsom med å ta oppdrag mot en tidligere klient

- Advokaten skal avstå fra å påta seg et oppdrag mot tidligere klient dersom advokatens kjennskap til den tidligere klients forhold:
  - Vil kunne brukes til urettmessig fordel for den nye klient
  - Vil kunne medføre skade for den tidligere klient

Interessekonflikter

- Advokater skal unngå å komme i en situasjon med interessekonflikter mellom gamle og nye klienter.
- To advokater som arbeider i samme firma kan ikke "sitte på hver side av bordet"

Interessekonflikter

Dobbeltrepresentasjon

I samme sak må ikke en advokat gi råd, representere eller handle på vegne av to eller flere klienter hvis det foreligger eller oppstår motstridende interesser mellom dem i saken eller det er en klar risiko for dette

Interessekonflikter

Generelt

- Reglene om interessekonflikter gjelder også for alle deltakerne i et kontorfellesskap e.l

- Unntak:
  - I visse tilfeller kan klienten samtykke til at man kan se bort fra reglene om interessekonflikter

Regler for god advokatskikk

En uavhengig rådgiver

- Advokaten skal være uavhengig slik at hans råd og handlinger ikke påvirkes av uvedkommende hensyn
- Advokaten skal ikke la seg påvirke av egne personlige interesser eller press utenfra
- Advokaten må unngå at hans uavhengighet svekkes, og han må ikke gå på akkord med sin profesjonelle standard for å tekkes sin klient, retten eller tredjemann
- En advokat må ikke organisere sin virksomhet på en måte som medfører at han ikke fritt og uavhengig kan rådgi og bistå sine klienter eller slik at hans uavhengighet på annen måte blir svekket

Faglig uavhengighet profesjonsutøver - klient

□ Finans credit-skandalen

- A var partner i et advokatfirma som bisto FC, A var privat låntaker hos FC og styremedlem i FC i overlappende tidsrom
- Privat låntaker
- Styremedlem i klientselskap
- Profesjonsutøver

Blanding av roller / uavhengighet

□ Bahr-saken

- Juridisk underleverandør til advokatfirmaet, privat låntaker hos Aker RGI Finans og styremedlem i det Aker kontrollerte Kværner
- Profesjonsutøver
- Privat låntaker
- Styremedlem

Advokater må unngå ”feller”

- ❑ Advokater må ha god kontroll over egne styreverv og kanskje også begrense disse (jf Advokatforeningens anbefalinger)
- ❑ Advokater bør unngå eierinteresser hos en klient
- ❑ Advokater bør unngå å låne penger av klienter/potensielle klienter
- ❑ Advokater bør være forsiktig med å ha nære venner som klienter

Fakturering og etikk...

- Store klienter
- "suksesshonorar"
- "Uteblitt" resultat
- Fastpris oppdrag

Opplysningsplikten i sivile saker

- I Norge har vi en opplysningsplikt i sivile saker (tvisteloven § 21-4)
- Men en advokat behøver ikke belære motpartens prosessfullmektig om tolkningsmuligheter i disfavør av egen klient

Bør vi ha opplysningsplikt?

- Intuitivt virker en vid opplysningsplikt som et gode
- "Si det som det er" fremstår som en moralsk riktig regel som gir dommeren et best mulig grunnlag for å avsi dom

Opplysningspliktenns vanskelige grenser

- ❑ Det er tilnærmet umulig å vite om en part har brutt kravet
- ❑ Og hva om ikke alle oppfyller opplysningsplikten? Da vil den som handler mest moralsk være den tapende part...
- ❑ En bevisst tilbakeholdelse av et bevis er noe annet enn en fornuftig utvelgelse av relevante dokumenter som kan belyse saken, og en advokat må vite hva som er hva

Advokater og ordbruk

- Det kan ikke reises injuriersøksmål mot en advokat for noe som vedkommende har sagt eller skrevet i forbindelse med rettergang
- En advokat skal våge å si hva hun/han mener og ha selvstendige holdninger, men det bør skje i saklige og høflige former

Sak 6

- Du representerer Peder som ønsker mer samvær med sitt mindreårige barn. Barnet bor fast hos sin mor Marte og har kun sett far sporadisk noen timer innimellom. Etter stevning og tilsvar oppnevner retten en sakkyndig som samtaler med begge foreldrene.
- I det forberedende rettsmøte ber den sakkyndige partene gå ut og dette etterkommes. Den sakkyndige informerer da partenes advokater og dommeren om at barnets mor har en betydelig virkelighetsforstyrrelse og at barnets far sliter mye i forhold til egen oppvekst. Den sakkyndige forklarer at barnets mor ikke må høre dette av hensyn til hennes helse og derved mulighet til å ta seg av barnet. Videre ønsker den sakkyndige at far ikke skal få denne informasjonen da han kan bruke den mot mor.

Sak 6

- Hvilke interesser står mot hverandre?
- Er det andre hensyn som slår sterkere igjennom enn lojalitet til din klient og din klients interesser?

Forsvarsadvokater

- og etiske utfordringer

Forsvarsadvokat

- Forsvarsadvokaten skal:
  - bidra til at sin egen klient får rett
  - fremme bevis på klientens vegne
  - Imøtegå motpartens bevisførsel og anførsler
- Samlet bidrar forsvarsadvokaten , aktor og dommeren til å sikre en rettferdig og tillitskapende behandling
- Ordningen begrunner langt på vei en egen forsvarsadvokatetikk

Forsvarsadvokaten

Retningslinjer for forsvarere

- ❑ Retningslinjene er ikke en del av Advokatforskriften eller Etikkreglene.
- ❑ Retningslinjene forutsettes å bli lagt til grunn av de forsvarere som er medlemmer av Advokatforeningen når de utfører sine oppgaver

Særlige retningslinjer for forsvarere

- Forsvareren skal være utad lojal mot klientens standpunkt vedr. faktum
- Forsvareren kan diskutere bevis og skyldspørsmål med klienten
- Tiltalte har ingen rettslig plikt til å fortelle sannheten i retten selv om dommeren oppfordrer til dette
- En skylderkjennelse er ikke bindende for forsvareren

Særlige retningslinjer...

- Forsvareren behøver ikke formidle opplysninger til skade for klient til påtalemyndigheten eller retten
- Forsvareren skal ikke medvirke til uriktig forklaring, falske bevis eller annen form for uredelighet

Hva gjør en forsvarer...

Når klienten erkjenner skyld overfor forsvarer, samtidig som det ikke er i klientens interesse å erkjenne skyld i retten

Hvordan unngå å ”medvirke til uriktig forklaring”

- En forsvarer kan:
  - være tydelig på at han/hun kun vil høre det som klient ønsker å si i retten
  - Frasi seg et oppdrag hvis klientens interesser ikke skades av det
  - Nekte å legge fram noe de vet ikke er riktig
  - Råde tiltalte til å ikke lyve

Uavhengighet til straffeklient

- Retningslinjene for forsvarere slår fast at forsvareren ikke skal identifisere seg med sin klient
- Forsvareren må unngå å bli for sterkt bundet til en klient i form av vennskap eller medlidenhet, da det kan gå utover den objektive rådgivningen
- Forsvareren har krav på å ikke bli identifisert med det han fremlegger på klientens vegne

Retningslinjer for forsvarere

Skyld...

- ❑ Forsvareren må gi klienten råd om det vil være i hans interesse å forklare seg for politiet
- ❑ Forsvareren skal utad lojalt tilkjennegi samme standpunkt til faktum som klienten gjør
- ❑ Forsvareren skal gi klienten sin vurdering av bevisene i saken og om nødvendig gi råd med hensyn til skyldspørsmålet
- ❑ En skylderkjennelse er ikke nødvendigvis bindende for forsvareren
- ❑ Dersom klienten erkjenner skyld bare overfor forsvareren, kan han frasi seg oppdraget hvis dette kan skje uten skade for klienten

Rolle-moralens grenser

Straffesaker

I straffesaker så har forsvareren verken rett eller plikt til å formidle opplysninger som kan skade klienten med mindre klienten samtykker

Sak 7

- Du er oppnevnt som forsvarer for Peder Ås. Tiltalen er incest med datter da hun var mindreårig. Peder sier at han er uskyldig. Peder blir frifunnet i første instans blant annet fordi det sakkyndige vitnet er av den oppfatning at de påståtte handlingene ikke kan ha funnet sted, at det dreier seg om "falske minner". Påtalemyndigheten anker og det blir full jury sak for lagmannsretten. Det er enighet mellom deg og aktor at det sakkyndige vitnet kan frafalles da aktor ikke vil bestride hans konklusjon. Den sakkyndige rapporten er fremlagt og vil bli dokumentert for lagmannsretten. Kort tid før saken skal opp ringer den sakkyndige deg og sier at han har gått gjennom sakens dokumenter på ny og har endret oppfatning. Han kan ikke lenger utelukke at de påståtte handlingene kan ha funnet sted.
- Hva gjør du?

En mulig tilnærming

- ❑ Parter
  - ❑ Hvem berøres?

- ❑ Rollemoral
  - ❑ Partisanprinsippet (Å ivareta egen klients interesser)
  - ❑ Å fremme rett og hindre urett

- ❑ Profesjonsroller/et institusjonelt perspektiv
  - ❑ Hva er din rolle og ditt ansvar?
  - ❑ Hva er øvrige aktørers roller?
  - ❑ Hvordan bør jeg som advokat handle i denne konkrete situasjonen?
  - ❑ Hvordan bør advokater generelt handle når de er i samme eller liknende situasjoner som meg?

- ❑ Ethiske føringer

- ❑ Handlingsalternativer

Begrensninger

Arbeidsdelingen mellom forsvarer, aktor og dommer er mer et middel enn et mål, og det fins andre måter å oppnå upartiske og materielt riktige dommer

Det er skranker for hva advokaten bør gjøre. Jf advokatreglene: ...innenfor lovens ramme og etter beste evne...

Retningslinjer for forsvarere:

"En advokat skal ikke på eget initiativ kontakte en mistenkt/siktet for å få forsvareroppdrag, og skal ikke ta initiativ til overtagelse av forsvareroppdrag fra annen advokat." "En advokat skal ikke yte vederlag for forsvareroppdrag."

KLIEN TKAPRING I

- **Forsvarerne presses til å dele ut gaver**
- – Klientkappingen i Oslo er blitt så ille at advokater føler de må dele ut røyk, tidsskrifter og godteri for å beholde klientene sine. Advokat Vahid Ala'i foreslår en regelendring der fangene undersøkes etter klientbesøk.
- Advokatbladet 18. august 2010, VG 7. sept. 2010

KLIENTKAPRING II

- - Det er i Oslo at konkurransen er hardest, og det er tydelig at konkurransen om straffesaker har blitt tøffere og hardere. Tendensen har vært helt klar, med mer bruk av etisk tvilsomme metoder. Når man yter tjenester til innsatte, kan dette ha karakter av bestikkelser, sier Stabell.
- Harald Stabell til VG 7. sept. 2010

Klientkapring III

- "Klientkapring er en skitten forretningsmetode som må bekjempes. Det er flaut for profesjonen når dette foregår, men først og fremst strider det mot klientenes interesser"
- Advokatforeningens leder Berit Reiss-Andersen.

AKTOR

Aktor

- Aktor er påtalemyndighetens representant og har rollen som offentlig anklager
- Når tiltale er tatt ut skal aktor bevise skyldspørsmålet utover rimelig tvil ut fra saksforhold og rettstolkning
- Aktor skal imøtegå tiltaltes forsvarer for å sikre at skyldige blir dømt når det ikke er rimelig tvil (kontradiksjonsprinsippet)

Rollekonflikter

Rettsikkerhet

- Det offentlige vil at **skyldige** skal dømmes, ikke **uskyldige**
- Aktor har derfor en objektivitetsplikt på vegne av det offentlige
- Aktor skal derfor fremme alle tiltaltes interesser

Avgrensning av aktors anklagerrolle

- Aktor må tolke gjeldende rett på en mer balansert måte enn det forsvareren kan tillate seg
- Aktor må være åpen for at det offentliges prinsipale syn kan endres
- Aktor skal fremstå nøytral og må være mer tilbakeholden med å kritisere motpartens rettssituasjon

Sak 8

- ❑ Du er aktor og skal føre en straffesak om bedrageri. Tiltalte er arbeidsledige Marte Kirkerud. Hun er tiltalt for å ha fylt ut kort for mottakelse av dagpenger bevisst feil slik at hun har mottatt for mye penger.
- ❑ Aktoratets vitne er en ansatt fra NAV som viser hvordan slike kort skal fylles ut og viser at Marte har krysset av feil.
- ❑ Når Marte skal spørres ut om hvordan hun tenkte da hun fylte ut kortene kommer det fram at hun etter veiledningssamtale med en Nav ansatt har misforstått. Det viser seg at blant annet at hun har fått for lite enkelte dager i forhold til det hun hadde krav på, men totalt sett har hun fått for mye.
- ❑ Hva gjør du?

Sak 9

- ❑ Du arbeider som forsvarer. Etter avslutning av en straffesak spaserer du sammen med aktor fra rettslokalet.
- ❑ Aktor ønsker å snakke om saken og innleder med at du umulig kan mene at klienten din er uskyldig. Du svarer høflig at du ikke ønsker å snakke om saken eller klienten.
- ❑ Aktor uttaler da at når påtalemyndigheten har tatt ut tiltale da er den tiltale skyldig, og da er det aktorats oppgave å få tiltalte dømt.
- ❑ Kommentarer til aktors uttalelse om egen rolle?

Rollemoral og ”rollefarge”

- ❑ Egne meninger blir lett sammenfallende med den rolle man har
- ❑ Det er viktig med et kritisk blikk både på egen profesjon og egen rollemoral
- ❑ Det kan være fornuftig å bevege seg som jurist, både ved å ta oppdrag på hver side (for eks. Selskap/privatperson, forsvarsadvokat/ bistandsadvokat) og ved å endre arbeidssituasjon over tid.

Sitatet

“Da jeg var politisjef var jeg overbevist om at alle som ble dømt var skyldige, og at alle frifinnelser var forferdelige”

- advokat Ellen Holager Andenæs-
(Advokatbladet nr. 4, 2009)

Rollemoralens grenser

- ❑ Det sitter uskyldige dømte i norske fengsler
- ❑ Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker er et uavhengig organ som kan bestemme at en sak skal tas opp igjen for en ny domstol
- ❑ Å kunne innrømme og rette opp i feil er viktig for at befolkningen skal ha tillit til at kun skyldige straffes

Treholt-saken

Tidligere leder for POT, Jostein Erstad, betraktet overvåkningen av Treholt som et nødtilfelle.

- Av hensyn til Rikets sikkerhet er det kanskje nødvendig at vi handler i strid med de reglene som vi har, uttalte Erstad.

- Aftenposten 18.9.2010

Jo, det er helt riktig. Pengebeviset i Treholt-saken er falskt, sier en tidligere spaner i Politiets overvåkningstjeneste (POT). Han fotfulgte Arne Treholt i halvannet år - frem til arrestasjonen 20. januar 1984.

- VG 21. sept. 2010

- Harald Stabell som forsvarer for Arne Treholt og førstestatsadvokat Lasse Qvigstad har frist på seg til 16. mars 2011 med å gi merknader til utredningen til gjenopptakelseskommissjonen.

- Vg Nett

Kan sannhet og etikk kollidere?

- Fremmer kontradiksjonsprinsippet sannhet?
  - Forsvarsadvokaten prosederer på frifinnelse for en skyldig klient
  - I sivile saker er det partene som presenterer faktum og avgjør hva som er viktig

- Er sannhet den overordnede moralske verdien i rettsystemet?
  - Ja, men i samspill og balanse med andre hensyn og verdier (som verdighet og autonomi)

Hva kjennetegner en god advokat?

- Samfunnsengasjert
  - Se advokatbladet nr 10 – 2009 side 4 til 14
- Etisk orientert
- Gode juridiske kunnskaper

Hva er situasjonen i norsk advokatbransje i dag?

- Det kan tyde på at mange norske advokater ser økonomisk fortjeneste som det viktigste kjennetegnet på en god advokat

Inntjening og suksess

Et karakteristisk utsagn:

- Det er blitt en trend at du måler din suksess i inntjening. Det er veldig vanskelig å formidle at jeg er veldig god, hvis man ikke både tjener godt og har hatt bildet sitt i avisen

En negativ trend?

- Viker samfunnsengasjement og etikk mens fokuset på økonomisk fortjeneste blir sterkere?

Konsekvenser

- De mest rettshjelpstrengende og sårbare klientene i samfunnet gir lavere økonomisk fortjeneste og lavere status for advokaten
- De betalingssterke klientene gir advokaten høy inntjening og høy status

”Advokat karakteristikker”

- Den inntjeningsorienterte advokaten
- Den klientorienterte advokaten
- Den verdiorienterte advokaten

Den inntjeningsorienterte advokaten:

- Ivaretagelse av klientens interesser skjer for å øke egen inntjening
- De mest betalingsdyktige klientene er de mest "attraktive"

Den klientorienterte advokaten:

- Foretar sine yrkesetiske overveielser og valg ut fra en konsekvensetisk posisjon som setter hensynet til klientens interesser og ønsker i sentrum
- Klientens interesser er det sentrale, ikke advokatens økonomiske fortjeneste

Den verdiorienterte advokaten:

- Foretar yrkesetiske overveielser og valg ut fra allmenne etiske verdier (for eksempel menneskeverd)
- Klientens interesser er det sentrale, ikke advokatens økonomiske fortjeneste

Hvordan styrke advokatenes omdømme?

- Den klientorienterte og den verdiorienterte advokaten bør bli mer synlige i den offentlige samtalen
- Det kan bidra til å tydeliggjøre de etiske utfordringene en advokat står overfor

Et rettssystem for alle?

- Har Norge et rettssystem som fremmer rett og hindrer urett?
- Er det likhet for loven?
- Hva betyr penger?
- Hvor personavhengig er systemet?

Er rettssystemet for alle?

- Økonomiske begrensninger:
  - I sivile saker kan økonomisk kapital være avgjørende for om en sak kan fremmes
    - Rettshjelpforsikringer
    - Ordningen med fri rettshjelp
    - Firmaer/privatpersoner
    - God/dårlig økonomi

Er rettssystemet for alle?

- Begrensninger hos klientene:
  - Klientens kulturelle og sosiale kapital kan være like viktig som den økonomiske for muligheten til å få prøvd sin rett

Er rettssystemet for alle?

□ Begrensninger hos advokatene:

- Det er variabel faglig kvalitet på advokater (forsvarere og andre advokater)
- Hva som er i klients interesser kan være uklart og variere med hvor helhetlig advokaten betrakter saken
- Advokatens erfaringer som privatperson og profesjonsutøver vil prege de råd som gis

Er rettssystemet for alle?

- Begrensninger hos dommerne:
  - Det er variabel faglig kvalitet på dommere
  - En dom vil trolig aldri avsies helt "fri" fra dommerens egne erfaringer

Charles Singleton-saken

- Et profesjonsetisk dilemma for fengselspsykiatrien
  - Singleton var tilregnelig i gjerningsøyeblikket (drapshandlingen) men ble sterkt psykotisk mens han ventet på dødsdommen. Henrettelser av mentalt syke er i strid med amerikansk grunnlov
- Singleton ble gjennom tvangsmedisinering gjort frisk nok til å bli henrettet i tråd med domsavgjørelsen
- De profesjonsetiske reglene forbyr medisinsk behandling med formål å gjøre pasienten frisk nok til henrettelse
- De etiske reglene krever at leger skal helbrede og lindre sykdom

Charles Singleton-saken

- Det foreligger et motsetningsforhold
- På den ene siden:
  - De profesjonsetiske kravene til rollen som fengselspsykiater
- På den andre siden:
  - De moralske verdiene som er institusjonalisert i det amerikanske strafferettssystemet
- Fengselspsykiaternes profesjonsetiske dilemma løses bare dersom dødsstraffen avskaffes (institusjonell reform)

Rett og moral

- Av NL 5-1-2 følger det at man ikke kan avtale noe som strider mot lov eller ærbarhet
- Hva som strider mot loven følger av gjeldende rett og en tolkning av denne
- Hva som strider mot ærbarhet er vel så mye en moralsk tolkning som endres over tid

Rett og moral

- Tidligere hadde man rettsregler blant annet om at samboerskap og homofili ikke var tillatt
  - Å avgjøre om en person oppfylte vilkårene for overtredelse av de aktuelle rettsreglene var en rettslig vurdering
  - Selve reglene hadde derimot en moralsk begrunnelse

Rett og moral

- I Norge er det forbudt å yte aktiv dødshjelp (bevisst avslutning av pasientens liv) Strl. § 235
  - Det er en rettslig vurdering om en slik handling er utført
  - Straffebudet har imidlertid en etisk begrunnelse (livets ukrenkelighet)

Rett og moral

Aktiv dødshjelp

- Hvor moralsk støtende eller hvor uetisk situasjonen fremstår gjenspeiler seg i straffeutmålingen (eks kreft i et sent stadium som har spredd seg)
- ...eller har nogen af Medlidenhed berøvet en haabløs syg Livet eller menmedvirket hertil, kan Straffen nedsættes under det ellers bestemte Lavmaal og til en mildere Strafart. (strl § 235, 2. ledd)
- Jf Sandsdalen-saken

Provokasjon og retorsjon

Strl. § 228, 3. ledd

- Er en Legemsfornærmelse gjengjældt med en Legemsfornærmelse, ..., kan den lades straffri
- Det er galt (urett) å påføre noen en legemsfornærmelse
- Men er det moralsk akseptabelt å gjøre "urett" når det dreier seg om en gjengjeldelse?
- Blir handlingen mer "rett" eller aksepterer man "urett" på grunn av sammenhengen/ omstendighetene?